

กระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

The Commodification of The Candle Festival of Ubonratchathani

กฤตยภรณ์ ตันติเศรฐ์*

Krittayaporn Tantiset

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร บทความและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เชิงวัฒนธรรมของงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ที่อยู่ภายใต้ความเชื่อ ความศรัทธาตามแนวพระพุทธศาสนาที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ซึ่งจัดเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่สำคัญและแฝงอยู่ในเรื่องเล่าตามแนวพุทธชาดกที่ว่า การสร้างแสงสว่างเป็นทาน ที่มุ่งหวังในการถวายเทียนพรรษาเพื่อสร้างบุญกุศลแก่ตนเองและครอบครัว โดยใช้แนวคิด

---

* นิสิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย;

Email: krittayaporn_119@hotmail.com

กระบวนการทำให้เป็นสินค้าของสำนักมาร์กซิสต์ในการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับทุนวัฒนธรรมเพื่อศึกษาการเกิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า ผลการวิจัยพบว่าวัฒนธรรมของงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะแตกต่างตามยุคสมัยซึ่งมีความสอดคล้องกับโครงสร้างและบริบททางสังคมไทยในขณะนั้น

คำสำคัญ: สินค้าทางวัฒนธรรม, อุตสาหกรรมวัฒนธรรม, การทำให้เป็นสินค้า

Abstract

This research concerns dynamics of commodification of candle festival of Ubonratchathani. The research has done by using qualitative approach research documents related including the study about cultural history and the origin of candle festival up to the present and structure interview guideline, participatory non-participatory observations, tourism and the relative of candle festival Ubonratchathani up to now to understand about commodification of candle festival which is in belief, adoration of Buddhism which have been since the old Age. They are cultural material and hide in the Buddha story that putting the light up for giving alms by using an idea of process to make a produce of Marxist Institution for analyzing and linking to culture capital by the result of the research finding that the culture of candle festival Ubonratchathani is different in each Age which is relevant with the structure and Thai social context at that moment.

Key Word: Commodification, Cultural material, Culture capital

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเป็นไปตามกระแสสังคมโลกมากขึ้น เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สิ่งที่เคยมีคุณค่ากลับกลายเป็นสิ่งที่ถูกลดทอนคุณค่าให้น้อยลง และสาเหตุนั้นมาจากสังคมมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการคมนาคมภายใต้ระบบทุนนิยมโลกนั้นกลับกลายมาเป็นหัวใจสำคัญของโลกยุคปัจจุบันมากขึ้น ผลที่ตามมาหลังจากนั้นก็คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิตของบุคคล วิธีการมองความจริงและเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านแบบแผนในการใช้ชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล และเปลี่ยนแปลงแบบแผนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่เคยปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนในยุคปัจจุบันเกิดการปฏิเสธวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองพร้อมกับความทันสมัยได้เข้ามา ทำให้สายใยแห่งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชนลดลง ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้คนในชุมชนมากขึ้น กระบวนการกลายเป็นสินค้าของผลผลิตต่างๆ เริ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองจากแบบระบบเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ระบบทุนนิยม ซึ่งไม่ใช่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้า แต่เป็นการสะสมทุนจากการผลิตและการค้าขายสินค้าเกิดขึ้น

สมัยก่อนผู้คนดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายมีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก มีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง เศรษฐกิจแบบพอเพียง ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้คงอยู่และผลิตซ้ำได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาโลกภายนอกมีการผูกพันภายในสูง ครอบครองที่ดินผ่านการเป็นสมาชิกของชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการผลิต มีความพอเพียงในตัวเอง ทัศนกรรมรวมอยู่กับเกษตรกรรมคือทอผ้าและปลูกข้าวในครัวเรือนเดียวกัน มีความเชื่อร่วมกัน คือนับถือผี

ปู้ย่ำต่ายยเดียวกันของหมู่บ้าน นับญาติและทำกิจกรรมร่วมกัน ยังไม่มีการแบ่งชนชั้น ความสัมพันธ์ทางการผลิต มีลักษณะคล้ายชุมชนสังคมนิยมบุพกาล เป็นชุมชนขนาดเล็กที่สมาชิกต่างเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ชุมชนมีเทคโนโลยีการผลิตต่ำ หาอาหารโดยตรงจากธรรมชาติ ต้องพึ่งความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ เพราะเครื่องมือการผลิตเป็นแบบโบราณ ผลิตได้เพียงเพื่อยังชีพแทบไม่เหลือส่วนเกิน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553: 169) กอปรกับเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะทำอะไรต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ความเชื่อ จารีต ประเพณี ดังเช่นวิถีชีวิตของผู้คนชาวอีสานมีประเพณี ความเชื่อ ศักดิ์คติ และ วัฒนธรรมต่างๆ มากมายที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ วิถีชีวิตของสังคมอีสานเป็นแหล่งรวมของคนชนชั้นหลากหลายวัฒนธรรมที่ตั้งถิ่นฐานสอดแทรกผสมผสานกันอย่างกลมกลืน แม้ชาวอีสานจะประกอบไปด้วยกลุ่มชนหลายๆ เผ่าที่มีวัฒนธรรมและจารีตเฉพาะกลุ่มของตน แต่การที่ชาวอีสานอยู่ในบ้านหลอมวัฒนธรรมร่วมกันคือ “ฮีดบ้านคองเมือง และ ฮีดสิบสองคองสิบสี่” นั้นเป็นการสร้างความเชื่อและวัฒนธรรมอันดีงามที่หล่อรวมชาวอีสานตลอดมา จากความหมายของ ฮีดสิบสองคองสิบสี่นี้ตีความว่า “ฮีด” เป็นภาษาถิ่นของคนไทยในภาคอีสาน มีความหมายเป็นภาษากลางว่า “จารีต” ซึ่งหมายถึงประเพณีที่ต้องยึดถือโดยเคร่งครัด คำว่า “ฮีดสิบสอง” หมายถึง ประเพณีที่ชาวอีสานยึดถืออย่างเคร่งครัดอันมีทั้งหมด 12 ประการ “คอง” เป็นภาษาไทยอีสาน ตรงกับภาษาไทยกลางว่า “ครอง” หมายถึงระบบการปกครองได้แก่ ดั้วบทกฎหมาย 14 ข้อ ที่พระเจ้าแผ่นดินจะต้องปฏิบัติต่อไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ตลอดจนแนวการปฏิบัติอีก 14 ข้อ ที่ราษฎรจะต้องปฏิบัติต่อราษฎรด้วยกัน (สมคิด สอนอาจ, 2548: 8) ชนเผ่าเหล่านั้นจึงไม่เกิดกรณีขัดแย้งกันขึ้นในระหว่างเผ่าเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นธรรมเนียมที่ต้องปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาทางพระพุทธศาสนา

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีวัดเป็นจำนวนมากและมีความสวยงามทางด้านสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียง งดงาม และมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามาช้านาน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งที่เป็น

สถานที่ วัดถุ และกิจกรรมที่สืบเนื่องจากวัฒนธรรมประเพณี สิ่งหนึ่งในจำนวนนั้น ได้แก่ งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ดังปรากฏในคำขวัญของจังหวัดอุบลราชธานีที่ว่า “เมืองแห่งดอกบัวงาม แม่น้ำสองสี มีปลาแซบหลาย หาดทรายแก่งหิน ถิ่นไทยนักปราชญ์ ทวยราษฎร์ใฝ่ธรรม งามล้ำเทียนพรรษา ผาแต้มก่อนประวัติศาสตร์” ชาวอุบลราชธานีโดยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางพระพุทธศาสนา พราหมณ์ ผีสงฆ์ และธรรมชาติอย่างกลมกลืน เช่นเดียวกับชาวอีสานโดยทั่วไป ดังเช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษาที่ถือเป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ประจำจังหวัดอุบลราชธานีที่มีมาแต่ครั้งโบราณ เนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานีมีรวงผึ้งจำนวนมากและได้ชื่อว่าเป็นเมืองดงอูผึ้ง ซึ่งในตอนต้นมีการรู้จักทำเทียนผึ้งไปถวายวัดเพื่อเป็นการให้แสงสว่างเป็นทาน ไม่มีการแห่เทียนเหมือนในปัจจุบัน แต่เป็นการทำบุญแก่พระสงฆ์ในอดีตเพื่อใช้แสงสว่างในการศึกษาพระธรรมในยามกลางคืน เพื่อให้มีความรู้ทางธรรมแล้วนำมาเผยแพร่แก่ประชาชน การทำเทียนโบราณในอดีตนั้นเกิดจากการพันเทียนยาวรอบศีรษะไปถวายพระเพื่ออุทิศบูชาในช่วงจำพรรษา นอกจากเทียนแล้วยังมีน้ำมัน เครื่องไทยทาน และผ้าอาบน้ำฝนไปถวายด้วย (ประดับ ก้อนแก้ว, 2531: 26) ในเวลาต่อมา มีการพัฒนาเป็นเทียนไขในการนำไปถวาย แต่ยังคงไม่พอใจที่ได้แสดง ความศรัทธาเพียงเท่านั้น จึงคิดทำเทียนที่ใหญ่ขึ้นโดยมีลักษณะเป็นพุ่มเทียน แต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจมากนัก จึงได้คิดวิธีการทำต้นเทียนขนาดใหญ่แล้วนำไปถวายวัดในเทศกาลเข้าพรรษา ซึ่งในการนำไปถวายวัดนั้นจะมีการแห่เป็นขบวนเรียกว่า “การแห่เทียนพรรษา” โดยมีการทำต้นเทียนพรรษากันในหลายจังหวัด แต่ที่ทำกันเป็นขนาดใหญ่มีเพียงบางจังหวัดในแถบภาคอีสานเท่านั้น จุดมุ่งหมายของการจัดทำเทียนพรรษาก็เพราะเป็นความเชื่อประการหนึ่ง ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณว่า หากใครนำเทียนไปถวายวัด เมื่อเกิดชาติใหม่ ผู้นั้นจะได้มีความสุขในสวรรค์ โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องขี้ผึ้งที่มีมาแต่ครั้งพุทธกาล ดั่งนิทานชาดกในธรรมบทเรื่องวานรถวายรวงผึ้งแด่พระพุทธองค์ที่ป่าชายเมืองโกสัมพี ทำให้วานรได้รับผลานิสงส์ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีนางอัปสรนับพันเป็นบริวาร คนโบราณเชื่อกันมากจากคำบอกเล่าที่บอกต่อๆ กันมา โดย

อาณิสต์ของการถวายเทียนนั้นคือ หากมิได้เกิดในสรวงสวรรค์ถ้าเกิดในโลกมนุษย์ผู้นั้นจะมีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาไหวพริบประดุกตั้งแสงเทียนอันสว่างไสวเฉกเช่นพระอนุรุธะในสมัยพุทธกาล

ชาวจังหวัดอุบลราชธานีทั้งฝ่ายวัดและชาวบ้านต่างถือกันว่าการแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างมากประเพณีหนึ่ง และถือเป็นโอกาสที่ดีในการสร้างกุศลผลบุญครั้งใหญ่ เป็นการช่วยสืบสานวัฒนธรรมอันมีค่าและงดงามให้คงอยู่ต่อไป และเป็นการช่วยส่งเสริมปลูกฝังสร้างความกลมเกลียวของผู้คนและสร้างความก้าวหน้าของบ้านเมือง การทำต้นเทียนและการจัดขบวนแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ได้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ซึ่งมีความวิจิตรงดงามตระการตาในการจัดการตกแต่งแกะสลักต้นเทียน และมีความยิ่งใหญ่ไพเราะมากขึ้นในทุกๆ ปี มีการจัดขบวนแห่กันอย่างสนุกสนานของคนในท้องถิ่น เพื่อเป็นการสะท้อนถึงวิถีชีวิตอันงดงามของชาวอีสาน โดยเฉพาะในปีหลังๆ ที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้มีการดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ประเพณีแห่เทียนพรรษาได้รับการสนับสนุนมากขึ้นกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเป็นสินค้า เพื่อเป็นการตอบสนองให้กับนักท่องเที่ยว การจัดการประกวดต้นเทียนก็ได้รับความนิยมมากขึ้น โดยมีการส่งเสริมทุนและเงินรางวัลให้แก่ผู้เข้าประกวดมากมาย ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงงานประเพณีประจำจังหวัด แต่ปัจจุบันได้กลายเป็นงานระดับประเทศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงต้องการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางประเพณีและวัฒนธรรมจากอดีตถึงปัจจุบันเป็นจุดสำคัญ ดังเช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษาที่เป็นประเพณีอันเก่าแก่ที่เกิดจากวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นจากรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ต้องการแสดงออกถึงความเชื่อและความศรัทธาของตนที่มีต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการรวมตัวโดยการสมัครใจของผู้คนที่ศรัทธาทำให้เกิดความสามัคคีแก่ชาวจังหวัดอุบลราชธานี กอปรกับการที่ผู้วิจัยได้มีความผูกพันและเห็นความเปลี่ยนแปลงของประเพณีแห่เทียนพรรษามาตั้งแต่วัยเด็ก จึงเป็นมูลเหตุ

สำคัญในการตัดสินใจทำการศึกษาเรื่องของการบูรณาการทำให้เป็นสินค้าของประเพณี
แห่งเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้แนวคิดกระบวนการทำให้เป็นสินค้าของ
สำนักมาร์กซิสต์ในการวิเคราะห์เป็นหลัก โดยการเชื่อมโยงถึงการเปลี่ยนแปลงในด้าน
เศรษฐกิจการเมือง และสังคม โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง
วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า

วัตถุประสงค์

ศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าของงานประเพณีแห่งเทียนพรรษาจังหวัด
อุบลราชธานี

วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งไปที่
การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการที่ทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า กรณีศึกษา
กระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี โดย
ใช้ทฤษฎีของสำนักมาร์กซิสต์เป็นหลัก แต่จะนำเอาแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมของ
อาจารย์รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ ในการอธิบาย
กระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีภายใต้
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของ
การจัดงานประเพณีแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในฐานะวัฒนธรรมประเพณี
ไปสู่การกลายเป็นสินค้าเพื่อสะท้อนถึงอิทธิพลของระบบทุนนิยมที่เป็นพื้นฐาน
ความคิดของกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิจัย 2
ลักษณะคือ

1) การวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันในเรื่องของประวัติเมืองอุบลราชธานี และวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงจากเอกสารต่างๆ ที่ปรากฏนับตั้งแต่การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาที่เป็นประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน มาเป็นงานประเพณีที่รู้จักกันเป็นอย่างมากในระดับประเทศ และขยายสู่ระดับนานาชาติที่มีความผูกพันกับชีวิตวัฒนธรรมของชาวจังหวัดอุบลราชธานี โดยศึกษาจากรูปแบบการจัดงาน วัตถุประสงค์การจัดงาน การตีความหมายของต้นเทียนในแต่ละยุคสมัยที่อาศัยการร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน ชุมชน ท้องถิ่นและส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี และบุคคลที่รู้จักและคุ้นเคยกับประเพณีมาเป็นเวลานาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาใช้ประกอบการวิเคราะห์เอกสาร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการบันทึกข้อมูลภาคสนามคือการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงศึกษาพื้นที่ในแต่ละช่วงเวลา โดยการเก็บข้อมูลในช่วงระยะเวลาที่ลงสนามและมีการถ่ายภาพและบันทึกเสียงและถอดเทปออกมาแยกรายละเอียดในแต่ละกลุ่มตัวอย่างของเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจในการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล สรุปอย่างละเอียดและนำเสนอตามกรอบแนวคิดทฤษฎี

ผลการวิจัย

ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญอย่างมากในช่วงเดือนแปดของชาวอีสาน โดยเฉพาะจังหวัดอุบลราชธานีนั้นคือประเพณีแห่เทียนพรรษาที่มีวิวัฒนาการมาช้านานตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา จนกระทั่งกลายเป็นงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำ

จังหวัดอุบลราชธานี แม้จะมีหลายจังหวัดในประเทศไทยไม่ใช่เฉพาะเพียงภาคอีสานเท่านั้นที่ต่างยึดประเพณีแห่เทียนพรรษานี้เป็นประเพณีประจำท้องถิ่นตน แต่ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีก็ยังได้ชื่อว่าเป็นต้นแบบของงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของชาวพุทธที่ยังคงเน้นภูมิปัญญาของช่างเทียนและการเล่าเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าประเพณีแห่เทียนพรรษามีการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไรโดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ช่วง

1. ช่วงก่อนการเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ในสมัยก่อนนั้นการมีเทียนนั้นเพื่อเป็นการจุดใช้จริงๆ เพราะต้นเทียนมีขนาดเล็กไม่ต้องลงทุนมากนัก โดยแต่ละครัวเรือนต่างนำเทียนมาพันรอบศีรษะเท่ากับคนในครอบครัวแล้วนำมาถวายพระเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว อีกทั้งเพื่ออาชีพทางเกษตรกรรมในช่วงฤดูแห่งการเพาะปลูก ไม่เน้นความสวยงาม เน้นประโยชน์เพื่อการใช้สอยแก่พระภิกษุสงฆ์ในการศึกษาเล่าเรียนในช่วงระหว่างจำพรรษา และใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก

2. ช่วงนำไปสู่การกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ตั้งแต่ในระยะหลังถึงปัจจุบันเน้นการทำต้นเทียนที่มีขนาดใหญ่สวยงามอลังการ และยิ่งใหญ่มากขึ้น ประกอบกับเน้นความประณีต สวยงามด้านศิลปะการทำเทียนอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เน้นความทันสมัยมากขึ้น เช่น ใ้เทียนที่เคยทำจากใจฝ้าย ที่มีคุณสมบัติในการจุดไฟให้ลุกไหม้ช้าๆ กลับไม่เป็นที่นิยมอีกต่อไป แต่หันไปใช้แท่งไม้เป็นแกนแทนใ้เทียนที่ทำจากฝ้าย ทำให้ใ้เทียนที่ทำด้วยไม้ไม่เหมาะในการจุดไฟ ดังนั้นในช่วงหลังๆ จึงไม่มีการจุดเทียนไว้เพื่อใช้เป็นสำคัญ เนื่องจากปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้และเสียดายความสวยงาม โดยเน้นการทำต้นเทียนขึ้นเพื่อไว้เฝ้าอดกันระหว่างคุ้มวัด เทียนที่ใช้จุดจริงเป็นเทียนเล่มเล็กๆ ราคาถูก เช่น เทียนไขหรือเทียนขี้ผึ้ง เทียนจึงไม่มีวัตถุประสงค์สำหรับใช้ให้แสงสว่างอีกต่อไป โดยในช่วง

นำไปสู่การกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีนี้กลับกลายเป็นบทบาทของวัดและช่างเทียน ซึ่งประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีได้เปลี่ยนแปลงไปในการได้มาซึ่งปัจจัยในการทำต้นเทียน โดยการเรียโรหรือการบริจาคทานที่มีผลทางด้านจิตใจแก่ผู้บริจาคด้วยความเชื่อความศรัทธาของผู้เข้าร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตและถือเป็นภาษีสังคมที่อาจหวังผลทางตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น

ในช่วงนำไปสู่การกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในขณะนั้น ได้มีการประชาสัมพันธ์ทั้งใน ส่วนภายในประเทศและต่างประเทศให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ทำให้งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีกลายเป็นเทศกาลที่มีความยิ่งใหญ่ มีพาร มีการยกระดับจากงานในระดับท้องถิ่นเป็นงานระดับชาติ และกลายเป็นงานระดับนานาชาติในที่สุด ทำให้จากเดิมที่มีการลงทุนลงแรงลงเวลาในการทำงานเป็นทุนเดิมอยู่แล้วก็มีกระดุมกำลังความคิด และกำลังทรัพย์ในการทุ่มเทในการจัดต้นเทียนและขบวนแห่เทียนพรรษากันมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นงานประเพณีประจำปีและให้เป็นงานระดับชาติซึ่งต้อนรับนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกสารทิศเพื่อมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากในทุกๆ ปี

3. ช่วงปัจจุบันที่ประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีกลายเป็นสินค้าจากการที่ประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงรายได้จากเงินบริจาคของนักท่องเที่ยวที่นำมาช่วยทำให้กระบวนการกลายเป็นสินค้าดำเนินต่อไป กระบวนการกลายเป็นสินค้าได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากกลุ่มราชการ ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มการเมืองท้องถิ่น และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มเอกชนที่ประกอบไปด้วย บริษัท ห้างร้าน รวมถึงองค์กรต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องมาจากทางจังหวัดอุบลราชธานี

ได้มีนโยบายที่จะเดินหน้าส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาคอีสานเพื่อสร้างจุดขายทางการท่องเที่ยวของจังหวัดจนกระทั่งค่อยๆ ปรับเปลี่ยนมาเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวหรือเป็นสินค้าวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงด้านความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา เป็นการดึงดูดความสนใจในด้านทางพุทธศาสนา ซึ่งแนวคิดของผู้วิจัยได้สอดคล้องกับแนวคิดในการศึกษาเรื่อง กระบวนการกลายเป็นสินค้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมูลค่าทางสินค้าทั้งในแบบใช้สอยและแบบแลกเปลี่ยน ที่อยู่ภายใต้พื้นฐานแรงกดดันโครงสร้างทางสังคมที่มีลักษณะทุนนิยม ซึ่งชาวบ้านในท้องถิ่นได้นำทุนวัฒนธรรมมาสร้างเป็นรายได้อย่างมหาศาล เพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวภูมิภาคทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

“สินค้า” ในที่นี้หมายถึงรูปแบบอย่างหนึ่งของผลผลิตที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีมาก่อนหน้าระบบทุนนิยม แต่ในช่วงก่อนหน้าของทุนนิมนั้นจะมีเพียงบางสิ่งเท่านั้นที่เป็นสินค้า แต่ในโลกแห่งทุนนิยมที่ได้ก่อให้เกิดการแข่งขันในอัตราที่สูงมากขึ้น และการที่จะธำรงรักษาระบบนี้ไว้ ระบบทุนนิยมก็ได้ใช้ “กระบวนการแปลงทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นสินค้า” มาเป็นเครื่องมือหลักในการทำงาน ซึ่งภายใต้โลกแห่งทุนนิยมนี้เองแม้วัฒนธรรมเองก็อาจหลุดพ้นจากการกลายเป็นสินค้า โดยผู้ผลิตอันหมายถึง ผู้ประกอบการจะมองหาถึงความต้องการของตลาด โดยมองว่าผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมคือผู้บริโภคนั้นมีความรู้สึกต้องการหรือความปรารถนาอะไร จากนั้นผู้ผลิตก็จะจัดการแปลงสิ่งๆ นั้นเพื่อนำมาเสนอต่อผู้บริโภค เช่นเดียวกับ แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ที่กล่าวว่า สินค้า (commodity) เป็นรูปแบบหนึ่งของผลผลิตที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งคาร์ล มาร์กซ์ ได้แยกอย่างชัดเจนระหว่างคำว่า “ผลผลิต” กับคำว่า “สินค้า” ซึ่งผลผลิตไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้า เพราะอาจจะผลิตไว้ใช้บริโภคเองหรือผลผลิตจะกลายเป็นสินค้า เมื่อผลผลิตนั้นถูกส่งออกขายในตลาด หรืออาจกล่าวได้ว่า

สิ่งที่จะเป็นสินค้านั้นจะต้องเป็นการแลกเปลี่ยนกันเกิดขึ้นในระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าในการใช้สอยของผลผลิตไปสู่มูลค่าในการแลกเปลี่ยน ทำให้ผลผลิตกลายเป็นสินค้า ซึ่งสินค้าที่ถูกผลิตนี้จะถูกกำหนดโดยระบบตลาด เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อ (ผู้บริโภค) โดยที่ผู้ขาย (ผู้ผลิต) จะทำการผลิตเพื่อแสวงหากำไรและสะสมทุน ซึ่งหากวิเคราะห์จากแนวคิดของคาร์ล มาร์กซนั้น ทำให้พบว่าประเพณีแห่งเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ได้เกิดวิวัฒนาการและเกิดการเปลี่ยนแปลงจากมูลค่าใช้สอยไปสู่มูลค่าในการแลกเปลี่ยน ดังนี้

1. มูลค่าใช้สอย ในอดีตเกิดมูลค่าการใช้จริง เพราะเทียนพรรษาที่ทำนั้นสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ในแง่การใช้สอยต่อพระภิกษุสงฆ์ในด้านการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

2. มูลค่าในการแลกเปลี่ยน เกิดขึ้นเมื่อในภายหลังที่ประเพณีแห่งเทียนพรรษาได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสินค้า ที่ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค ประเพณีแห่งเทียนพรรษาจึงได้เปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของตนเอง กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกสารทิศทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จนกระทั่งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาด

ในเรื่องของ ทุนวัฒนธรรมนั้นในความหมายของ รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ หมายถึง ทุนที่ใช้ไปในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม สินค้าบริการใดที่มีวัฒนธรรมฝังตัวอยู่สินค้าและบริการเหล่านั้นคือสินค้าวัฒนธรรม จึงมีข้อสรุปในการอธิบายถึงกระบวนการแปรวัฒนธรรมเป็นสินค้า (Commodification of Culture) ได้ความว่ากระบวนการแปรเป็นสินค้านั้น (Commodification or Commoditization) นับเป็นเหตุปัจจัยที่ก่อเกิดการก่อเกิดและการเติบโตของทุนวัฒนธรรม หากวัฒนธรรมไม่ได้ถูกแปรสภาพกลายเป็นสินค้า อุตสาหกรรมสินค้าวัฒนธรรมย่อมไม่ก่อให้เกิดขึ้นได้ และทุนวัฒนธรรมย่อมยากที่จะงอกงามได้ ตามแต่เป็นเพราะวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า จึงมีอุตสาหกรรมสินค้าวัฒนธรรม และหน่อทุนวัฒนธรรมค่อยๆ เติบโต แต่เพราะเหตุใดวัฒนธรรมจึงกลายเป็นสินค้าได้นั้น เนื่องจากสิ่งที่เป็น

สินค้าต้องมีมูลค่าและราคา วัฒนธรรมจะมีราคาก็ต่อเมื่อมีความต้องการซื้อเกิดขึ้น เมื่อมีความต้องการซื้อมีมากพอ จนคุ้มที่จะมีการผลิตอุตสาหกรรมสินค้าวัฒนธรรมย่อมก่อเกิดขึ้นได้ เช่นเดียวกับการศึกษาวิจัยประเพณีแห่งเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าประเพณีแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีนั้นสามารถนำมาวัฒนธรรมที่ตนเองมีอยู่เดิมและมีคุณค่าในตัวเองอยู่แล้วมาปรับกระบวนการทัศน เพื่อนำเสนอใหม่กลายเป็นทุนวัฒนธรรมที่ช่วยนำมาซึ่งรายได้ให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน มีผลต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมนั้นส่งผลให้เกิดกลุ่มใหม่ นักท่องเที่ยวใหม่ที่เป็นวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น และในด้านวัฒนธรรมที่ส่งผลในการช่วยพัฒนาเอกลักษณ์ให้เกิดความรักความอ่อนโยนที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมอันงดงามของคนในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในแง่ของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าของประเพณีแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ยังมีแนวทางอื่นๆ ที่น่าสนใจอีกมากมาย ประกอบกับยังไม่มีคนศึกษาวิจัยในแง่นี้มากนัก โดยเฉพาะการนำแนวคิดด้านวัฒนธรรมมาใช้ประกอบการวิจัยในแง่มุมต่างๆ เนื่องจากในปัจจุบันแนวคิดทุนวัฒนธรรมถือเป็นบริบทที่สำคัญที่สามารถนำไปวิจัยได้มากมายหลายแง่มุม ดังนั้นงานวิจัยในครั้งต่อไปควรที่จะศึกษาถึงกระบวนการกลายเป็นสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อสังคม การเมือง การท่องเที่ยว วิถีชีวิตของคนในชุมชน หรือในส่วนของผู้เกี่ยวข้องอย่างไรบ้างหรือการนำทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมืองมาวิเคราะห์ในแง่ของพฤติกรรมกรรมการบริโภคหรือในแง่ของการเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ที่จัดงานประเพณีแห่งเทียนพรรษาเช่นเดียวกัน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน. 2551. **เศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2553. **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์.
- ประดับ ก้อนแก้ว. 2531. **เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี: ประวัติการจัดทำและการประกวด**. อุบลราชธานี: กรุงเทพฯ กราฟฟิค.
- รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. 2549. **สืบศิลป์เสริมศาสตร์สร้าง เสกสรรค์**. นครปฐม: มิสเตอร์ก๊อปปี.
- สมคิด สอนอาจ. 2548. **เล่าขานตำนานเทียน**. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.